

Svendstrupgaard

Af *Fritz Jacobsen.*

Ved et skøde udstedt på „Wores kgl. Residents udi Kiøbenhavn“ den 3. marts 1721 af kong Frederik IV kom nuværende „Svendstrupgaard“ i slægten Wedels besiddelse og er det stadig.

De nærmere omstændigheder ved dette har en vis historisk interesse, hvad der kan ses i det gamle skøde, der tillige med andre dokumenter vedrørende slægten stadig findes i gården og velvilligt har været mig overladt til gennemsyn. Den nye ejer af ejendommen betegnes i skødet som den „forrige Skibs-Barberer *Hans Wedell*“, men burde i nutidssprog rettest betegnes som skibslæge. En barber eller „bartskærer“ var i den tid ikke alene en person, der kunne ordne hår og skæg, men havde også en indsigt — nok tit begrænset — i den ædle lægekunst.

Traditionen vil vide, at Hans Wedel var en af „Tordenskjolds soldater“ og havde sammen med søhelten deltaget i „den store nordiske krig“, der først sluttede 1720, og er dette sandt, er der nok ingen tvivl om, at Hans Wedel har måttet virke mere som læge end som barber og godt har kunnet tænke sig en mere rolig tilværelse på landjorden; et andet moment har nok også spillet ind her.

Den langvarige krig havde tømt rigets pengekasse, og for at skaffe betaling til kreditorer solgte regeringen bort af det

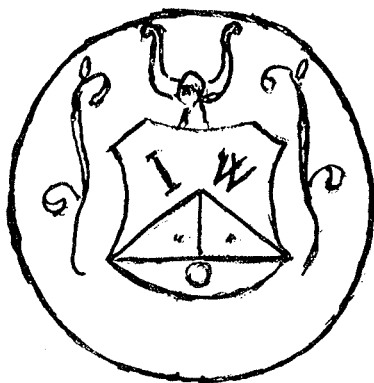
strøgods, kongen ejede forskellige steder, og blandt køberne var Hans Wedel, som for 40 rdl. pr. td. hartkorn erhvervede 29 tdr., 5 skpr., 3 fdk., $1\frac{1}{3}$ album bøndergods (efter nye matr.) for et beløb på 1189 rdl. 43 skill., der er blevet afkortet i hans tilgodehavende gage og fordringer fra matroser — 4 rdl. 11 skill. er indbetalt kontant. Det ser ud til, at Hans Wedel har lagt ud til lønninger for matroser — hvor meget ses ikke, men hans egen gagekrav har nok været større og rimeligvis omfattet „prispenge“.

I købet medfølger forskellige bygninger, tilsyneladende 3 bøndergårde, hvis indehavere er Hans Graae, Niels Christensen og „unge“ Peder Pedersen, hvis hartkorn og landgilde oplyses. På Hans Graaes grund ligger 2 huse, og han svarer årlig afgift af et bundgarnsstade. Alt dette jordegods med bygninger, landgildeindkomst, rente og rette tilliggende af ager og eng, mark, krat, hede, kær og moser, fiskevand, fægang, tørvegrøft og lyngslet, „vaat“ og tørt, inden markskel og inden løkke, såvel som de på bøndergårdens grunde stående huse tillige med vornede sønner, som efter lovens forordninger allernådigst tillades, omfatter salget.

I skødet fraskriver kongen for sig og sine efterkommere i „Wores Kongeriger“ alle rettigheder og herligheder af det solgte gods til evindelig, urykkelig og uigenkaldelig arv og ejendom i alle optænkelige måder for Hans Wedel og hans arvinger. Dog forbeholder kongen sig alle kongelige regaler og højheder samt contribution som er eller vil blive påbudt, samt jagten, så vidt „vildtbanen“ strækker sig.

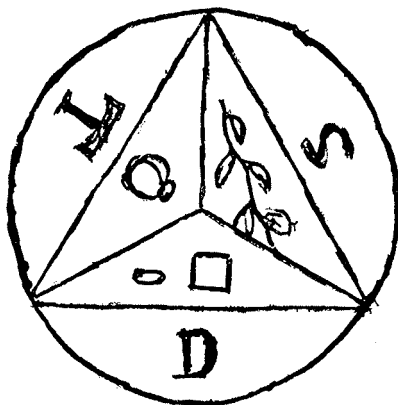
Under dette skøde findes tre underskrifter med laksegl, det ene er Johannes Wedels, og afdøde pastor T. Winther, Korsør, har i 1925 på selve skødet tegnet og forklaret dette „bomærke“, der viser en hjelm

med to vesselhorn på et skjold med bogstaverne I W (Johannes Wedel) og neden under en utydelig fremstilling af det gamle bomærke. Pastor Winther mener, at forbilledet til det har været Anders Sørensen Vedels segl, der efter sigende blev tegnet til ham af selveste Tyge Brahe. Der er dog en ret stor forskel på de to segl. Pastor Winther synes — uden dog at udtale sig bestemt — at ane et slægtsforhold mellem A. S. Vedel og familien Wedel i Svendstrup, og traditionen vil vide, at der nok „er noget om det“, men sikre beviser mangler vist ganske.

Johannes Wedels bomærke 1771 (stærkt forstørret).

Anders Sørensens Vedels segl efter tegning og forklaring
af pastor T. Winther, Korsør, 1925.

- Bogstaverne: Deo sancte tineto („Dyrk skaberen trolig“).
Tempur dispensa sapienter („Tiden vel snildelig“).
Sanitotem tueri diligenter („Sundhed tragte daglig“).
- Figureerne: Over D et alter som billede for gudsfrygt.
,, T en ring som billede for tiden.
,, S en gren som billede for sundhed.

I et par af de gamle dokumenter (fra 1754 og 1757) gives en længere udredning af sagen om Taarnborg sogns kirke-tiende, med navnet Wedel, men fra $\frac{4}{3}$ 1771 findes et gælds-brev fra Hans Johannesen Wedel til hans broder Ole Johan-nesen Wedel på 50 rdl., for hvis tilbagebetaling der foreligger en kvittering fra $\frac{9}{7}$ 1773.

Hans Wedels søn, Johannes Wedel, sælger $\frac{2}{3}$ 1771 til sin søn, Hans Wedel, gården med tilliggende (12 tdr., 1 fdk., 2 alb. efter nye matr.) 5 huse i Svendstrup by og rettighed til et bundgarnsstade for Svendstrup bys vang, samt iøvrigt, hvad der er nævnt i skødet fra 1721.

Året for „Svendstrupgaard“s opførelse nævnes ikke direkte, men et fingerpeg kan det vel siges at være, at der $\frac{4}{7}$ 1796 blev afholdt en synsforretning og taksering af den af murermester Ludvig Meyer og tømrer og møllebygger Erich Iversen, begge fra Skælskør, under tilsyn af herredsfoged og skriver Jørgen Engholm, Stignæs; ejendommen ønskedes indlemmet i „Brandforsikringskassen for Landet i Danmark“. Vurderingsdokumentet oplyser 1. at der var en længe på 19 fag, 45×8 alen, med undertømmer af eg og overtømmer af fyr, klinede vægge, stråtag, 2 stuer, 6 fag vinduer, 1 kammer, 2 bilæggerovne, væggen klædt med panelværk, 1 køkken med skorsten og bagerovn, 1 bryggerkedel på 1 td., loft over 16 fag, 8 døre m. beslag: 570 rdl. Til denne stuelænge er en tilbygning (aftægtslejlighed?) på 2 fag: 60 rdl., og til denne bygning samt til de øvrige længer er materialet det samme. Den østre længe, 16 fag, $\frac{1}{5} \times 9$ alen, der bl. a. rummer en stald til 12 høveder, vurderes til 240 rdl.; den søndre 18 fag, 59×11 alen, heste- og kvægstald: 270 rdl., længen i vest 10 fag, 32×9 alen, til 160 rdl., en forstue og et pigekammer i et fag til 20 rdl. Endelig er i gården bygget en længe til vognskur, „svineegle“ (svinesti), kværnhaus: 30 rdl. — stakitværk for en bihave samt et brøndværk 20 rdl. Bygningerne var forsvarlige mod ildsvåde; i en park ved gården var godt vand, og brandstige og to brandhager i god stand. Assurancebeløbet blev ialt 1370 rdl. — de to synsmænd fik 1 rdl.

Ved jordudskiftningen i Svendstrup $\frac{9}{9}$ 1797 havde selvejer Hans Wedel i markerne 95628 kvadratalen jord, i overdrevet 646850 kvadratalen og i gårds- og haveplads 7120 kvadratalen, ialt 1610250 kvadratalen eller 115 tdr. land,

der efter taxation gælder for ialt 781907 kvadratalen bedste jord, der er vederlag til Hans Wedel for alle hans jorder i Svendstrup marker og græsgange — et lille stykke jord benævnes „Knurrevang“. Den $31/7$ 1800 udskiftedes byens tørvemose, hvoraf Hans Wedel også får sin part.

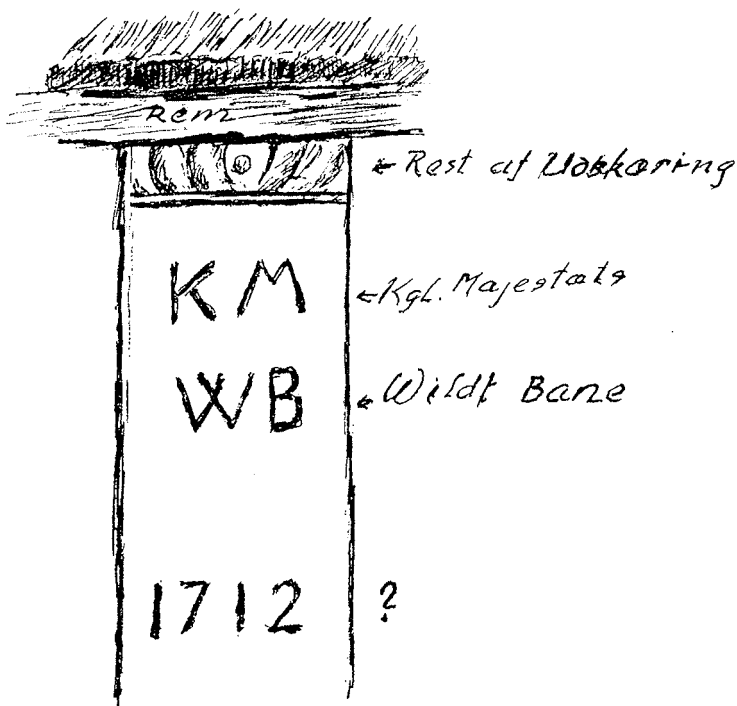
Sognefoged Christen Wedel underskriver $26/1$ 1831 på en synsforretning, og den $28/12$ 1840 oprettes mellem ham og hans hustru, Ane Josephsdatter, et testamente om, at deres søn, Jens Wedel, efter deres død skal være ejer af deres, ifl. skøde af $28/4$ 1806 tilhørende selvejergård og dertil hørende 9 huse, samt en i 1829 erhvervet jordejendom, for 1800 rbd. sølv. Hvis Jens Wedel dør før nogen af forældrene er testamentet uden gyldighed, selv om han har efterladt sig livsarvinger.

Jens Wedel blev dog den næste ejer af gården. Sammen med en del andre bønder fra Svendstrup og Halseby anlagde han sag mod generalmajor Oxholm til Taarnborg om græsningsrettighederne eller jordvederlaget for disse på Halskov overdrev. Korsør byting afviste sagen, der af citanterne indankedes for „Den kgl. Land-Over samt Hof- og Stadsret“, der dog stadfæstede bytingets dom, skønt bønderne påberåbte sig en højesteretsdom fra $29/10$ 1771, der gav bønderne ret til på Korsør part af Halskov overdrev at lade indbrænde og indsætte 80 stk. voksne høveder mod at betale 2 mark for hvert i årlig græsleje.

Det sidste af de opbevarede dokumenter er fra $24/7$ 1855 og oplyser, at kammerherre W. v. Oxholm, Taarnborg, til gdr. Hans Christensen Wedel afstår det hus med tilliggende vænge (matr. nr. 15a), Svendstrup, som hans svigermoder

for tiden har i fæste i henhold til fæstebrev af 26/1 1831; hus og vænge er i kontrakten vurderet til 251 rdl.

Hermed slutter rækken af de gamle dokumenter, men der er lidt tilbage af historisk interesse at fortælle om „Svendstrupgaard“.

Om skibsbarber Hans Wedel straks har taget sin i 1721 erhvervede ejendom i besiddelse og bosat sig i sognet, ses ikke af de gamle papirer, men da hans sønnesøn — som

allerede fortalt — fik sin gård takseret 1796, kan man vel gå ud fra, at den er blevet opført umiddelbart før og altså er over 160 år gammel.

I den nuværende kostaldlænge findes som stolpe en 22 cm bred svær egeplanke, der øverst på ydersiden har været prydet med en udskæring (en krone?), men denne er kun 5 cm høj, da planken har været ude for en afsavning, enten fordi den øverste ende har været frønnet eller snarere fordi den skulle være plan som underlag for „remmen“. Derefter er der indridset KM (Kongelig Majestæt), WB (Wildt Bane), og til sidst 1712(?).

Denne stolpe er en af de pæle, der markerede det store kongelige jagtdistrikt (se artiklen „Kongens Vildtbane“ årbog XXVII, 1939), indtil 1761 og 1762 afløstes af stenpæle. Efter oplysning af skovrider Weismann har disse træpæle været 6 alen høje og 10—12 tommer i firkant. De var et godt stykke nedgravet i jorden og støttedes af 3 stivere; i den her omtalte pæl ses tydeligt, hvorledes en sådan stiver har været indtappet og derved ødelagt et ciffer i årstallet.

Det tør vel nok hævdes, at den fundne pæl virkelig kan regnes for en sjældenhed. Dens anvendelse som stolpe i en længe har bevaret den for eftertiden, men om Hans Wedel har brugt den „med eller uden forlov“, kan ikke oplyses.

I „Tider og Skikkelser i Midtsjællands Historie“ oplyser I. V. Christensen, at der i Terslev sogn ved pløjning er fundet rester af nedgravede firkantede egepæle, der har afgrænset vildtbanen mod syd.